

%Hiekanjyvät

SUOMEN ATTACIN JÄSENLEHTI

1/2025

Energiayhtiöt suursijoittajien salkkuun?

Pääomasijoittajat omistavat yhä suuremman osan suomalaisista energiayhtiöistä.

SÄHKÖISTÄ VEROVÄLTTELYÄ

Caruna ja Elenia Verkko ovat Suomen suurimmat sähkön energiajakeluyhtiöt. Molemmat ovat alkujaan olleet kotimaisia yhtiöitä, mutta ovat nykyään ulkomaisessa omistuksessa.

Vuonna 2014 Fortum möi Suomen hallituksen luvalla Carunan pääomasijoittajille. Omistajat ovat vaihtuneet vuosien saatossa, ja tällä hetkellä suurin osa omistajista on erilaisia eläkeyhtiöitä, joista 7,5% osakkeista omistava Elo on ainoa suomalainen taho.

Eleniasta kansainväliset pääomasijoittajat omistavat 90%, ja jäljelle jäävä 10% osuus kuuluu Valtion Eläkerahastolle.

Kohu nousi siitä kun Caruna 2016 ilmoitti nostavansa sähkönsiirtohintojaan 27%, ja niiden nousu on sen jälkeen jatkunut. Siirtohintojen nousua perusteltiin sähköverkon uudistamiseen tehtävillä investoinneilla. Korotukset olivat kuitenkin selvästi korkeammat kuin sähköverkon uudistuksen kulut.

Vuoden 2023 lopulla Energiavirasto rajoitti kuinka paljon energiayhtiöt voivat nostaa hintojaan. Caruna ja Elenia ovat haastaneet Suomen hallituksen oikeuteen päätöksestä.

Toinen kohu tuli siitä kun Caruna käytti tasevapautussääntöä vähentääkseen maksamia veroja. Säännön mukaan tytäryhtiö voi vähentää verotuksessa korkokuluja jos niitä käytetään emoyhtiön velkojen maksuun. Carunan tapauksessa sen emoyhtiötä oli tarkoituk-

sellisesti velkaan-nutettu korkotulojen kasvattamiseksi.

Elenia on myös käyttänyt velkaisuuteen liittyviä korkokuluja veronmaksun minimoimiseksi.

Vuonna 2023 voimaan astui vihdoon lakimuutos, jolla pysäytettiin tasevapautussäännöllä verokikkailu.

KAUKOLÄMPÖKAUPPA KUUMENEE

Kansainväliset sijoittajat ovat myös olleet kiinnostuneita ostamaan pienempiä suomalaisia energiayhtiöitä.

Eurooppalainen sijoitusjätti Abrdn Plc osti maaliskuussa 49 prosenttia 2024 Etelä-Savon Energiasta Mikkelin kaupungilta. Tämän lisäksi Abrdn omistaa 49 prosenttia Riihimäen kaukolämmöstä ja 66 prosenttia Outokummun Energiasta.

Toinen kansainvälinen sijoittajayhtiö Adven sanoo sivuillaan myös omistavansa eniten kaukolämpöverkkoja Suomessa. Se on ostanut 100% Kyrön Kaukolämmöstä syyskuussa 2023, Parikkalan kaukolämpöliiketoiminnan 2018, Iitin kunnan omistaman Kausalan Lämpö Oy:n 2022 ja lukuisia muita.

Joulukuussa 2023 Advenille myytiin 75% enemmistöosuus Paraisten kaukolämmöstä. Vuosi myöhemmin joulukuussa 2024 Adven esitti kaukolämmön hinnan nostamista. Koska kaukolämmön suurin asiakas on kaupunki, hinnankorotus johtaa todennäköisesti jonkinlaisiin veronkorotuksiin kulujen kattamiseksi. Kausalan lämmön hinnan noususta ilmoitettiin joulukuussa 2023.

Muiden energiayhtiöiden tapaan myös Advenin omistavat suuret kansainväliset sijoitusrahastot. Ei ole tiedossa harjoittaako Adven verovälttelyä.

Adven yritti ostaa Raision Energian viime vuonna. Valtuustossa yritys kuitenkin kaatui valtuutettujen tiedonpuutteeseen.

PÄÄOMASIOITTAJAOMISTUKSEN SEURAUKSIA

Kun suomalaisten yritysten ulkomaisista omistuksista on puhuttu tiedotusvälineissä, näkökulma on yleensä ollut turvallisuuspoliittinen. Talouspoliittisista vaikutuksista ei ole keskusteltu yhtä innostuneesti. On kuitenkin selvää, että ulkomaisella omistuksella ja

omistuksen keskittymisellä on vaikutusta paitsi huoltovarmuuteen, myös eriarvoisuuden kehitykseen ja kansantalouteen. Hintojen noustessa asukkaiden on vaikeampi tulla toimeen ja yritysten toimintakustannukset nousevat.

Energiayhtiöiden myyntiprosesseissa voisi olla enemmän läpinäkyvyyttä. Tarjoukset tuskin tulevat koskaan julkisiksi niihin liittyvien liikesalaisuuksien vuoksi. Mutta myyntiehdot voisivat olla julkisia jotta kaikilla osallisilla olisi mahdollisuus tietää millä ehdoilla yhteistä omaisuutta myydään yksityiseen omistukseen.

Myyntien perusteluna on usein ollut energiatoiminnan kustannukset. Energiayhtiöiden toiminta on ollut tappiollista ja toimintaa tuettu kunnan toimesta. Yhtäältä ulkoistus on ollut perusteltua koska ulkopuolisilla toimijoilla on ollut parempi osaaminen voitollisen liiketoiminnan tekoon. Toisaalta kunnilla ei ole vastaavaa painetta taloudelliseen tulokseen koska tuottavat palvelua asukkaille. Lisäksi voi miettiä mikseivät kunnat voi keskenään tehdä yhteistyötä tiedonvaihtoa ja tuotantoa varten.

Olisi myös kiinnostavaa tietää miksi suomalaiset eläkeyhtiöt eivät ole kiinnostuneita suomalaisten energiayhtiöiden omistamisesta. Infrastruktuuriyritysten voisi ajatella olevan varsin vakaita omistuksia joilla on varma kasvavirta, minkä luulisi kiinnostavan myös kotimaisia pitkäjänteisesti ajattelevia pääomasijoittajia.

OMAR EL-BEGAWY

VEROTUS KUNTOON?

Attacin lukupiirissä on käsitelty **Nicholas Shaxsonin** kirjaa *Aarresaaret* vuodelta 2011. Kirja avasi veroparatiisitoiminnan koko karmeudessaan. Kysymys kuuluu, onko tilanne muuttunut viimeisen runsaan kymmenen vuoden aikana. Tähän tuo valotusta **EU Tax Observatoryn** vuonna 2024 julkaisema raportti *Global tax evasion report*. Tuon raportin yhteenvedona on että arviolta 12 biljoonaa dollaria (12000 miljardia) kotitalouksien rahaa oli talletettuna veroparatiiseihin vuoden 2022 lopussa, kun vuonna 2010 luku oli noin 10 biljoonaa. Se vastaa 12% koko maailman BKT:n arvosta.

KUVA: OSKARI MÄNÄNEN

Luku ei sisällä kiinteistöjä tai muuta fyysistä omaisuutta.

Muutoksia on tapahtunut kuitenkin runsaassa kymmenessä vuodessa. Ensinnäkin off-

shore-varallisuuden sijainti ja lähteet ovat muuttuneet. Aasian finanssikeskukset, kuten Singapore ja Hong Kong, ovat kasvattaneet osuuttaan. Sveitsi on menettänyt osuuttaan. Ennen vuosien 2008-09 talouskriisiä Sveitsissä oli melkein puolet koko maailman offshore-varallisuudesta, kun nyt sen osuus on enää noin 20% (Aasian osuus 40%, Amerikan 15%, muun Euroopan 23%). Selvitys toki huomauttaa että monimutkaiset järjestelyt johtavat siihen että vaikkapa eurooppalaisen pankin tytäryhtiö pitää rahoja Aasiassa.

Pankkitietojen automatisoitu tietojenvaihto tuli voimaan Yhdysvalloissa 2014 (Foreign Account Tax Compliance Act – FATCA)

ja sitten 2017 yli sadassa muussa valtiossa (Common Reporting Standard – CRS). Nämä säännökset velvoittavat pankkeja, useissa maissa suurten sakkojen uhalla, tiedottamaan joko Yhdysvaltain kansalaisten pankkivarat (FATCA) tai ulkomaalaisten omistamat pankkivarat (CRS) kunkin maan viranomaisille.

Koska edellä mainitut säännökset koskevat vain rahaa, on tämä tilanne houkuttellut rikkaita sijoittamaan kiinteään omaisuuteen. Se on siinäkin mielessä mainio sijoituskohte että se on suhteellisen vakaa, hintoja voi manipuloida ja monissa maissa omistajuuden voi piilottaa helposti.

Monikansallisten yritysten veronkierto on pysynyt melko lailla ennallaan, vaikka OECD:n vuoden 2015 Base Erosion and Profit Shifting

(BEPS)-järjestelmä ja Yhdysvaltain vuoden 2017 Tax Cuts and Jobs Act pyrkivätkin estämään voittojen siirtämistä veroparatiiseihin. Vuonna 2022 arviolta biljoonan (1000 miljardia) dollarin arvosta yritysten ulkomaanvoittoja siirrettiin veroparatiiseihin, kun kaikki ulkomaanvoitot olivat 2.8 biljoonaa. Noin 10 prosenttia kaikista yritysverosta meni näin verottajilta piiloon. Suomen osalta arvio on noin 14% osuus eli 1 miljardi euroa menetettyä tuloveroa, Irlannin ja Hollannin ollessa suurimmat piilot.

Vuoden 2021 vallankumouksellinen yli 140 maan yhteisesti sopima minimiyritysvero 15% toi uutta positiivista henkeä verokeskusteluun.

Ongelmaton ei tämäkään periaatteessa hieno järjestely ole. 15% on varsin alhainen eikä verokilpailu ole tälläkään kokonaan estetty.

Verokilpailu on muuttanut muotoaan viime vuosikymmeninä. Aikaisemmin kaikki maat pudottivat veroprosenttejaan hurjaa tahtia: yritysten tuloveroaste on pudonnut 40 vuodessa, oltuaan keskimäärin noin 50% ja nyt noin 25%. Samoin on tehty henkilöverotuksessa erityisesti korkeiden tulojen kohdalla. Nytemmin kilpailaan veroeduista. Suomi esimerkiksi tarjoaa erityisosaajille alennetun veroprosentin. Yrityksille tarjotaan avustuksia ja veronalennuksia.

Erityisen rikkaiden ihmisten verotuksesta

keskustellaan paljon, mm. *Tax the Rich* – aloitteen johdosta. Syytä varmaan onkin, sillä miljardöörien veroaste on useinkin lähempänä nollaa.

Viime vuosien positiivisimmat kehitykset, veronkiertoa suitsivat sopimukset ja säännökset, ovat pääosin lähteneet liikkeelle jonkin yksittäisen edelläkävijämaan otettua ne ensin käyttöön. EU Tax Observatory on optimistinen ja uskoo uusiin sopimuksiin. Se on tehnyt kiinnostavia laskelmia. Jos yritysten tuloveroa nostettaisiin, saatavat verotulot nousisivat seuraavasti: nyt 15% tuottaa 270 mrd dollaria, mutta esimerkiksi 25% toisi 713 mrd maailmanlaajuisesti. Superrikkailla asetettava 2 prosentin

varallisuusvero voisi tuottaa 214 miljardin dollarin verotulot.

Vastaus kirjoitukseni alun kysymykseen on että veroparatiisit voivat edelleen oikein hyvin, mutta se on huomattu ja joitakin toimia asian korjaamiseksi tehty. *Aarresaaret*-kirjassa esitetyt perusongelmat ovat kuitenkin syvällä talousjärjestelmässämme. Liian moni vaikutusvaltainen ihminen ja liian moni yritys katsoo hyötывänsä tilanteesta, vaikka se osaltaan johtaa talouden kriiseihin sekä yhteiskuntien epävakauteen.

LAURI JAAKKOLA

KOHTI KOKONAISVALTAISEMPAA ARVOKÄSITYSTÄ

Jotta kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan moniulotteinen arvo tulisi paremmin yhteiskunnassa näkyviin, on muutettava kollektiivisia arvokäsityksiämme, kirjoittaa Kansalaisreunan kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuksia tutkailevassa Kohti tulevaa -hankkeessa toiminut Anyara G. Wise.

Aktiivisen kansalaistoiminnan ja sen arvon mittaaminen on jatkuva haaste yhteiskunnassa, jossa arvon määrittely perustuu pitkälti taloudellisiin mittareihin. Kansalaistoimijat ja vapaaehtoistoiminnan järjestäjät kohtaavat tämän ongelman toistuvasti: kuinka tehdä näkyväksi kohtaamisten, yhteisöllisyyden, vaikuttamisen ja tarkoituksellisen toiminnan merkitys, kun yhteiskunnallinen keskustelu arvosta kiinnittyy ennen kaikkea rahallisiin mittareihin?

Vapaaehtoistoiminnan arvoa on määritelmän sekä tilastoinnin vuoksi mahdollista arvioida myös rahassa – kansalaistoiminta sen sijaan on hankalampi tapaus. Jukka Hoffrénin vuonna 2023 tekemä laskelma arvioi Suomen vapaaehtoistoiminnan rahalliseksi arvoksi 3,2 miljardia euroa. Suuri lukema ilahdutti vapaaehtoiscentää, mutta samanaikaisesti toimijat tuovat esiin toimintansa arvon monipuolisuutta – arvoa, joka ei täysin välity rahallistamalla.

Nykyinen ajattelu arvosta sekä mittaamisen tavat jättävät paljon ulkopuolelleen. Entä jos ryhtyisimme tarkastelemaan arvokäsitystämme ja määrittelemään sitä uudelleen? Millainen on kollektiivinen käsityksemme arvosta? Onko se riittävän kokonaisvaltainen vai onko rahallinen arvo ylikorostunut?

Kollektiivinen arvokäsitys niin yhteiskunnassamme kuin kansainvälisesti on vahvasti talouskeskeinen. Se keskittyy enemmän välittömiin tuloksiin, kuten taloudelliseen tuottoon tai kustannussäästöihin. Talouskeskeisen arvokäsityksen ollessa vahva on tärkeää tunnistaa talousajattelun oletuksia.

Jos kollektiivinen talousajattelu on lyhytjänteistä, saavat välittömät tulokset, tuotto, hinnat, kustannukset ja kulutuksen volyymi vahvemman painoarvon verrattuna muihin tapoihin mitata arvoa. Mittaaminen keskittyy pitkälti yhä bruttokansantuotteeseen, joka ei kerro riittävästi hyvinvoinnista eikä kestävyyydestä tai vastuullisuudesta. Yhteiskuntaa ja yhteiskunnallista kes-

kustelua leimaa yhä kasvupakko, siitäkin huolimatta, että ymmärrämme jatkuvasti paremmin, ettei rajaton kasvu mahdu planeetan rajoihin.

Meidän on kyettävä hahmottamaan, miten mittaaminen ja mittaamisen tapojen taustalla olevat oletukset vaikuttavat maailmankuviimme. Yhteiskunnallinen keskustelu kollektiivisesta arvokäsityksestämme on tyrehtynyt ja sitä tulisi elvyttää. On tarvetta keskustella siitä, mitä arvo todella on ja mikä luo arvoa, sekä myös siitä, mikä sitä ei luo. Tarkoituksenani ei ole irtisanoutua numeerisesta mittaamisesta, sillä ymmärrän sen hyödyn hyvin, mutta mittarit kaipaavat muutosta.

Voitontavoitteluun ja rahamääräistämiseen keskittyneet ajattelumallit ja rakenteet kannustavat nykyisellään myös toimintaa, jolla on pitkäjänteisiä haittavaikutuksia niin ympäristön kuin ihmisten pahoinvoinnin kannalta. Mitä enemmän voittoa toiminta tuottaa, sitä arvokkaampana se mittareissamme näkyy. Samoin yksilökeskeisyys vahvistuu: lipsomme helposti ajattelemaan, että mitä enemmän ihminen tienaa, sitä enemmän arvoa hän toiminnallaan tuottaa. Tämä ajattelumalli kiihdyttää ja perustelee eriarvoistumista.

Väitän, että vapaaehtoistoiminnan sekä muun ennaltaehkäisevän toiminnan arvo jää väistämättä katveeseen rahamääräistämiseen kiinnittyneestä arvoajattelusta. Toiminta, jossa raha on korkeintaan väline, ei ole helposti mitattavissa nykyisen arvokäsityksen kautta. Nykymaailman haasteet, kuten ympäristökriisit, vaativat uudenlaista yhteistyötä ja kokonaisvaltaisempia ajattelu- ja toimintatapoja. Keskinäisriippuvuuksien tunnistamattomuus jarruttaa esimerkiksi ympäristökriisien ratkaisuun tarvittavaa, koko yhteiskunnan läpileikkaavaa kestävyysmurrosta. Sosiaalisen kestävyysmonet elementit jäävät katveeseen: keskinäinen luottamus, yhteiskunnan koheesio, hyvinvointi sekä sen oikeudenmukainen jakautuminen.

Vaikuttaa siltä, että olemme epähuomiossa irtikytkenneet hyvinvoinnin talouskasvusta.

Hyvinvointia paremmin mittaavat GPI (aidon kehityksen indikaattori, Genuine Progress Indicator) ja ISEW (taloudellisen hyvinvoinnin indeksi, Index of Sustainable Economic Welfare) paljastavat hyvinvoinnin laskun samanaikaisesti tuottavuutta mittaavan BKT:n noustessa. Silti mittareita kuten GPI:a ja ISEW:a ei käytetä läheskään yhtä laajalti kuin BKT:ta.

Voimme kuitenkin uudelleenrakentaa myös talousrakenteemme. Yhteinen taloutemme on pohjimmiltaan sopimuksia ja valintoja, ei luonnonlakeja.

HYVINVOINTIKÄSITYKSET MUUTOKSESSA

Arvokäsityksen pohtiminen kietoutuu paitsi talousajattelun tutkailuun, myös yhteiseen käsityksemme hyvinvoinnista ja sen rakentumisesta.

Hyvinvoinnin lasku ja sen eriarvoinen jakaantuminen näkyvät monin tavoin ja tuottavat lieveilmiöitä. Kollektiiviset käsitykset ja oletukset, jotka ovat kantaneet jonkin matkaa, ja joiden varaan olemme rakentaneet maailmankuviamme ja yhteiskunnan rakenteita, eivät enää kannattele.

Väitän, että pahoinvoinnin kasvu ja kääjistyminen liittyy vahvasti yhä kiihtyvään kuluttajuus- ja kasvukeskeisyyteen yhteiskunnassamme. Sen juuret puolestaan juontavat yhä vallalla olevaan talousajatteluun ja tapoihin, joilla se on muotoillut maailmaa ja yhteiskuntaa.

Moni asia on muutoksessa. Sitran Megatrendit 2023 -raportti tunnisti, että talouden perusta rakoilee ja keskustelu talouden suunnasta kiihtyy. Talouden rakenteiden ja ajatusmallien uudistamisen tarpeesta on kasvava yksimielisyys. Samaan aikaan hyvinvointikäsitys laajenee ja elämänlaatuun liittyvän hyvinvoinnin merkitys kasvaa.

Tulevaisuusajattelussa on kyse tuttujen asioiden uudelleenmäärittelystä, uudella tiedolla, uudella ymmärryksellä sekä mielikuvituksella. Kun haastamme olemassa olevia ajattelumalleja, synnyttämme samalla oivalluksia ja luomme uusia kehityspolkuja.

Muutosten ja epävarmuuden ajassa on saamaa tulevaisuusajattelulle. Tarvetta voi olla erityisesti järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan parissa toimivien tulevaisuusajattelulle, sillä toimijoilla on näkemystä valtavirtaista talousajattelua leimanneiden ominaisuuksien

– voitontavoittelun, jatkuvan kasvun ja yksilökeskeisyyden – ulkopuolelta.

Emme puhu yhteiskunnassa paljoakaan arvokäsityksistä. Kriittistä puhetta yhteisistä mittareista tosin on jatkuvasti enemmän. Mutta mitä arvo on ja mikä ja kuka sitä tuottaa? Juuri siitä tarvitaan keskustelua. Laajemmin, tarvitsemme myös yhä enemmän keskustelua talouden tulevaisuudesta.

Tulevaisuusvalta, eli valta määrittää tulevaisuuskäsitteitä, on hyvin keskittynyt. Moniäänisyys on kuitenkin välttämätöntä, koska tulevaisuuskuvat, joita ei ole muodostettu moniäänisesti, eriarvoistavat väistämättä. Moniääninen tulevaisuuskeskustelu kasvattaa myös **muutosluottamusta** – kykyä luottaa siihen, että meillä on paikka muuttuneessa yhteiskunnassa ja siinä yhteisessä tulevaisuudessa, jota kohti kuljemme. Kun tulevaisuuskuva ja toiminta koetaan yhteiseksi, on sen toteutumiseksi huomattavasti helpompaa tehdä työtä.

Yhteiskunnassamme mitätöidään usein toivottavamman tulevaisuuden kuvittelemista ja etenkin ääneen ilmaisemista. Utopiasta on tullut eräänlainen kirosana. Silti kaikki, mikä on paremmin kuin ennen, on pitänyt joskus kuvitella. Siksi paremman tulevaisuuden visioinnissa on hyvä olla päättäväinen. Samoin epävarmana aikana korostuu päättäväinen toiminta paremman tulevaisuuden puolesta. Sitä on myös kansalais- ja vapaaehtoistoiminta. Kansalaistoiminnalla voidaan myös vaikuttaa kollektiivisiin arvokäsityksiin pitkällä jäniteellä.

Keskusteluun, niin omassa yhteisössämme kuin yhteisöjen välillä, kannattaa siis nostaa mm. seuraavia kysymyksiä:

- Mitkä asiat asetamme yhteiskunnan ja talouden keskiöön tällä hetkellä? Entä mitä haluamme asettaa niiden keskiöön tulevaisuudessa?
- Mitä arvo on ja millaisia narratiiveja siitä ylläpidämme? Entä mikä ei luo arvoa?
- Miten mittaamme onnistumista ja arvoa tulevaisuudessa niin, että hyvinvointivaikutukset tulevat näkyviin paremmin? Entä miten huomioimme mittaamisessa kestävämmän tai pahoinvointia luovan toiminnan?

ANYARA G. WISE

Kiina ja monikulmaisen lähestymistavan hyödyllisyys

Kun Kiinan poliittista taloutta tarkastellaan moninäkökulmaisesti, on mahdollista rakentaa ymmärrystä erilaisista ilmiöistä tämän massiivisen valtioprojektin kohdalla ja myös tulkita niitä Kiina-spesifisti.

Tämä tarkoittaa kompleksisen kokonaisuuden tarkastelemista seuraavan oletuksen kautta: Samanaikaisesti vallalla voi olla moninaisia, erilaisia kehityksen polkuja. Nämä voivat olla toisiaan tukevia tai keskenään eri tavoin ristiriitaisia. Näitä, myös polaarisia (vastakkaisia) kehityssuuntauksia on kuitenkin mahdollista ymmärtää ja navigoida.

Jaan yksinkertaisen esimerkin: Muutama vuosi sitten Kiinassa toimiessani, paikallinen ystävä antoi hyvän neuvon: kiinalainen yrittäjäjohtaja voi samanaikaisesti luoda toimintastrategiaa Sun Tzun sekä Konfutsen ajattelun kautta. Tällainen ”sekä-että” ajattelu on aivan

normaalia maassa, jota myös kirjailija ja kulttuuritutkija **Eliane Karsaklian** on kutsunut nimellä ”land of paradox management”. Aihepiirin ytimessä sijaitsee paradoksi.

Tätä tarkastellessani olen kokeellisesti hyödyntänyt monen eri näkökulman analyysiä polkuna läpi kompleksisuuden.

PANDA-DRAGON-PARADOKSI

Kiinassa voitontavoittelu ja ympäristö eivät ole toisiaan poissulkevia asioita. Kuten taloustutkija **Mariana Mazzucato** on kirjoittanut *Yrittäjähenkisen valtion* -kirjassaan: ”Kiinan win-win-suunnitelmissa liikevoitot ja ”ympäristö” ovat rinnakkaisia tavoitteita pikemmin kuin vaihtokauppoja (kuten niitä länsimaiden talouksissa usein kohdellaan).” Tämänkaltaisen hybridinomaisen ”sekä-että”-ajattelu on yksi kiinalaisen poliittisen talouden ominaispiirteistä.

”Kiinassa voitontavoittelu ja ympäristö eivät ole toisiaan poissulkevia asioita.”

Kun Kiinan poliittista taloutta tarkastellaan moninäkökulmaisesti, on mahdollista rakentaa ymmärrystä tämän massiivisen valtioprojektin erilaisista ilmiöistä. Tämä tarkoittaa kompleksisen kokonaisuuden tarkastelemista seuraavan oletuksen kautta: Samanaikaisesti vallalla voi olla moninaisia kehityksen polkuja. Nämä voivat olla toisiaan eri tavoin

tukevia tai keskenään eri tavoin ristiriitaisia. Näitä (myös polaarisia (vastakkaisia)) kehityssuuntauksia on kuitenkin mahdollista ymmärtää ja navigoida.

Kiinalaista talouskehitystä on kuvailtu paradoksaaliseksi. Eräs paradoksi on samanaikainen investointi paitsi vihreisiin myös fossiilisiin. Tutkijat **Mathias Larsen** ja **Christoph Nedopil** nimesivät tämän polariteetin pandan ja lohikäärmeen paradoksiksi (Panda-Dragon-paradox). Ilmiössä on kyse tilanteesta, jossa sijoitukset fossiilisiin eivät vähene tarpeeksi nopeasti, vaikka samanaikainen sijoitustoiminta vihreisiin on jo merkittävää. Kirjoittajat avaavat kiinalaisen poliittisen talouden hybridimäisyyttä – yksinkertaistaen, kuvainnollistaen voidaan myös ajatella, että Kiina on samanaikaisesti sekä panda että lohikäärme.

PÄIVI KUUSELA

MONINÄKÖKULMAISUUS METODISENA VASTAISKUNA POLARISAATIOLE

Metodologinen koulutukseni on valmentanut toimintaan kritiikin vastapainoksi. Olen vuosien varrella pyrkinyt luomaan sellaisia ruohonjuuritason yhteiskunnallisen keskustelun tiloja, joissa on vapaus lähestyä ja pohtia hyvin kompleksisiakin asioita erilaisten näkökulmien kautta – myös ristiriitoja rohkeasti lähestyen.

Tarvitsemme mielestäni lisää tämänkaltaista journalismia – ja tämänkaltaista keskustelukulttuuria! Näkemysni mukaan sekä asioiden tarkastelu useista eri näkökulmista että rohkea ristiriitojen käsittely luovat vastakulttuuria erilaisille polarisaatiotendensseille. Olen itse esimerkiksi järjestänyt pop-up-ajatuspajahetkiä kutsumalla ihmisiä hyvän teen äärelle yhteisöllisen mutta erilaisuutta arvostavan oppimisen merkeissä. Uskon, että monipuolista keskustelua arvostava ”yhdessä oppimisen” kulttuuri luo vastavoimaa polarisaatiolle.

Olen oppinut, että yhteisöllisyys rakentuu yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistamalla, mutta heimoutumista kuitenkin välttämällä. Yksilön ja yhteisön välinen yhteys vaatii ravintoa ja jännitekenttää huoltoon. Otetaan suuntaa toiseen, luodaan osallisuutta ja siltoja, pelottomasti. Kohdataan myös erilaisuutta, arvostelun ja leiriytymisen sijaan. Kestävämpi tulevaisuus rakennetaan yhdessä – mutta tarvitaan uudenlaista kulttuurin muodostusta. Miltä suomalainen ”Ubuntu” näyttäisi?

YHTEISKUNNALLISESTA INNOVOINNISTA JA VAPAASTA AJATTELUSTA

Rauhanrakennuksen hengessä toimiminen luo vastavoimaa yhteistä hyvää rikki repiville voimille. Medialla on myös suuri vastuu yhteisyyden kulttuurin muodostumista ajatellen, mutta tässä kolumnissa keskityn sellaisten viestinnän, vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen tilojen konseptointiin, joita ymmärrykseni mukaan nyt kipeästi tarvitaan yhteiskunnallisessa innovointityössä – paikallisesti, kansallisesti ja globaalisti. Visio näistä muodostaa arvopohjaisen yhteiskunnallisen yrittäjätoimintatilan ytimen.

Yhteiskunnallinen innovointi vaatii erilaisuuden jännitteiden rohkeaa käsittelyä. Kulttuurienvälisen viestinnän puolella puhutaan neuvottelutaidon merkityksestä. Polarisaatiokehityksen johdosta hyödynnän kulttuurien välisen viestinnän ja johtamisen oppeja verkostoinnin, fasilitoinnin ja sovittelun työssä yhteiskunnallisen pirstaloitumisen kentällä.

Järjestän tapahtumia, sillä olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että tarvitsemme paljon enemmän ”tilaa” pohtivalle ja vapaalle ajattelulle, joka ei ole sidoksissa organisaatioon viitekehyksiin, rahoituksiin, hankkeisiin tai ”asiantuntijuuden” rooleihin. Tätä tarvitaan, koska esimerkiksi Marianna Mazzucaton poliittinen talous kutsuu meitä uudelleen määrittelemään keskeisiä yhteiskunnallisia

KUVA: MARIA FÖRBO

vuorovaikutussuhteita laaja-alaisesti. ”Rethink Government”, ”Rethink Business”, ”Rethink Finance”. Näin ollen tarvitsemme yhteiskunnallista neuvottelutaitoa.

Innovoinnin kulttuuri arvostaa erilaisuutta ja eri näkökulmia. Missiotalous -ajattelussa on mielestäni paljon sellaista tulevaisuuden suuntaa, josta olisi hyvä keskustella lisää myös Suomessa. Mazzucaton ajatusten puitteissa on mahdollista pohtia esimerkiksi

- **reaalitalouden ja finanssitalouden välistä epäsuhtaa**
- **talouden ja erilaisten yhteiskunnallisten ”missioiden” välistä yhteyttä – niin lokaalisti kuin kansainvälisesti**
- **lähestyä eri poliittisen talouden konteksteja, joissa talous ja valtio ovat erilaisissa vuorovaikutussuhteissa.**
- **vertailla vihreän talouden kehitystä eri alueilla ja keskustella käytännöistä, oppimisten soveltamisesta sekä kokeellisuudesta yhteisen oppimisen hengessä**

Muutosta rakennetaan monisuuntaisesti – meidän tulee käyttää sitä vaikutusvaltaa, jota meillä on. Yhteisöllisyyden ja verkostojen vahvistamisen kautta kanavoidaan myös resursseja. Tämänkaltaiset elämää tukevat rakenteet ovat voimallisia.

PÄIVI KUUSELA

Muistithan maksaa jäsenmaksun?

Attacin toiminta on riippuvaista aktiiveista ja jäsenmaksuista! Jäsenmaksu maksetaan Attac ry:n tilille FI36 4730 001021 4590.

KUVA: OSKARI WÄNÄNEN

Teollisuuspolitiikka EU:ssa

Valtiojohtoisen teollisuuskehityksen rooli on kasvanut viime vuosina.

MIKÄ TEOLLISUUSPOLITIikka?

Teollisuuspolitiikka on käsitteenä tullut julkiseen keskusteluun viime vuosina. Valtioiden taloudelliset toimenpiteet ovat kohdistuneet vahvasti teollisuuteen ja siihen liittyviin palveluihin. Näihin kuuluvat esimerkiksi teräs, mikrosirut tai sähköakut.

Toimenpiteillä pyritään vahvistamaan tärkeiksi koettuja toimialoja ja valtioiden kilpailukykyä. Siinä missä aiemmin ajateltiin, että kilpailukykyisiä yrityksiä ja toimialoja syntyy itsestään kunhan sääntely on riittävän kevyttä, niin tänään yrityksiä tuetaan aktiivisesti valtioiden toimesta.

EU:n teollisuuspolitiikka oli 1990- ja 2000-luvun alussa hyvin rajoitettua. Julkisen sektorin tukea yrityksille haluttiin vähentää, koska sen nähtiin vääristävän sisämarkkinoiden kilpailua. Valtioiden ei tullut harjoittaa vahvaa teollisuuspolitiikkaa.

EU-maat, etenkin Ranska ja Saksa, havaituivat 2010-luvulla siihen, että eurooppalaisten teollisuusalojen kilpailukyky oli jäämässä jälkeen muuttuvassa maailmassa. Maat EU:n ulkopuolella tukivat avoimesti omaa teollisuuttaan. Teknologia oli murroksessa. Teollisuus nähtiin keinona päästä yli eurokriisistä. EU:n kilpailulainsäädäntö nähtiin liian rajoittavana. Lisäksi eurooppalaisia yrityksiä ostettiin EU:n ulkopuolelta tulleiden sijoittajien toimesta, mikä etenkin Saksassa aiheutti kohua. Iso-Britannia, joka oli vahvasti markkinavetoisen talouspolitiikan kannattaja, erosi EU:sta, jolloin EU pystyi vapaammin edistämään julkisella tuella harjoitettavaa teollisuuspolitiikkaa.

Yhdysvalloissa tilanne muuttui vuoden 2015 tienoilla. Kiina julkaisi *Made in China 2025*-strategian, jossa se asetti tavoitteeksi johtavan aseman saavuttamisen keskeisillä korkean teknologian aloilla. Yhdysvaltain tultit olivat näkyvin seuraus tästä, mutta maassa alettiin myös julkisen sektorin toimesta suunnata enemmän varoja teknologian kehittä-

seen ja teollisuuden vahvistamiseen. Tuli uusia julkisia ohjelmia kuten Inflation Reduction Act ja Chips and Science Act, joilla suunnattiin lisää resursseja tutkimus- ja kehittämis-toimintaan ja yritystukiin.

Näille ohjelmille tuli omat vastineensa EU:n puolelta. EU:n nettonolla-asetus oli vastaus Yhdysvaltojen IRA-lainsäädäntöön, ja EU:n siruasetuksella tuetaan eurooppalaista siruteollisuutta.

ISOT RAHAT PELIIN

Koronapandemian elpymistä varten EU laski liikkeelle yhteisvelkakirjoja. Vuonna 2020 aloitettu Next Generation EU-elpymissuunnitelma (NGEU) oli selkeästi EU:n suurin velkakirjaohjelma ja ensimmäinen EU-maiden yhteisvelka.

Ennen koronaa EU:n velka oli noin 50 miljardia. NGEU nosti velkasumman kahdessa vuodessa 300 miljardiin euroon. NGEU-velkaohjelman loppukoko on 750 miljardia euroa vuosille 2021-2026.

NGEU:n avulla on tuettu digitaalista ja vihreää kehitystä avustusten ja lainojen muodossa. Tukien määrät on sidottu asukasmäärään, työttömyyteen ja koronan aiheuttamaan taloudelliseen vaikutukseen. Elpymisvälineellä on ollut vakauttava vaikutus jäsenmaiden talouteen ja auttanut julkisten investointien käynnistämistä.

Suomessa NGEU:n yhteisvelka on aiheuttanut kritiikkiä. Valtiovarainministeriön mukaan Suomen osuus yhteisvelasta oli noin 7,2 miljardia euroa, josta takaisin Suomeen tulee avustuksina 2,6 miljardia euroa. Elpymisvälineestä plussan puolelle jäivät koronassa pahemmin kärsineet maat, kuten Italia ja Espanja.

LISÄÄ RAHAA MYÖS JATKOSSA?

Syyskuussa 2024 EKP:n entinen johtaja **Mario Draghi** luovutti Euroopan komissiolle raportin EU:n kilpailukyvystä. Raportissa puhuttiin suuren investointiohjelman käynnistämisestä EU:n kilpailukyvyn palauttamiseksi. Raportin mukaan EU:n pitäisi vuosittain tehdä

investointeja 800 miljardin euron edestä. Näitä tulisi tehdä keskusvetoisesti EU:n toimesta.

Draghin raportin suositusten noudattaminen pitäisi EU:n budjetin suurena myös NGEU-ohjelman päätyttyä. Se takaisi EU:n taloudellisen vaikuttavuuden jatkossakin. Ongelma on rahoitus. Ilman yhteisvelkaa Draghin visioimia investointisummia ei voi tehdä, mutta monet jäsenmaat ovat kriittisiä yhteisvelan suhteen.

Euroopan komissio on suhtautunut varauksellisesti Draghin raporttiin. Keskusjohtoisuus on sopinut komissiolle, mutta teollisuuspolitiikkaa se haluaa rahallisesti tukea jäsenmaiden budjettien kautta.

EU:n jäsenmaiden rahankäyttöä ohjaavat finanssipoliittiset säännöt voivat rajoittaa mittavien teollisuuspoliittisten toimenpiteiden harjoittamista. Kun julkisen sektorin budjetin alijäämää saa olla korkeintaan 3%, kansallisella tasolla ei voida ryhtyä kovin suuriin hankkeisiin. Tätä on arvosteltu sillä, että taloudellisen taantumaa aikaan valtio ei voi harjoittaa riittävästi elvyttävää politiikkaa, jolloin taantumat pitkittyvät tarpeettomasti.

Budjettisääntöjä on uudelleenarvioitu, ja niiden täydennykseksi otettiin huhtikuussa 2024 käyttöön uudet finanssisäännöt jotka antoivat enemmän liikkumatilaa valtioille. Isommat alijäämät ovat sallittuja, kunhan taloustoimenpiteet johtavat julkisen velan vähenemiseen parin vuoden tähtäimellä. EU-velalla ei ole vastaavia rajoitteita. Voi olla, että kun isompia hankkeita ei voida rahoittaa yksittäisten jäsenmaiden toimesta ne pitää rahoittaa EU-tasolla.

Isot EU-tuet myös vaativat, että saajat tulevat vähintään neljästä maasta ja mukana on myös pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Näin tuella pyritään aikaansaamaan maiden rajoja ylittävää taloudellista toimintaa joka tukee EU-markkinoiden kasvua.

Vaikka Euroopan komissio pyrkii ohjaamaan laajemman eurooppalaisen talouden kehitystä, mitään kokonaisvaltaista eurooppalaista teollisuuspolitiikkaa ei ole vielä syntynyt. Tällä hetkellä suurin osa teollisuuspoliittisista hankkeista ovat Saksan ja Ranskan vetämiä. Jää nähtäväksi pystyykö EU ottamaan yhtä suuren roolin.

OMAR EL-BEGAWY

RIITTÄÄKÖ SUOMEN OSAAMINEN TEOLLISUUSPOLITIikkaAN?

Huonot säästöt voivat pilata tuottavan sijoituksen.

Suurimmat suomalaisiin yrityksiin sijoittavat pääomasijoittajat Suomessa ovat Suomen Teollisuussijoitus Oy (Tesi), Ilmastorahasto, Business Venture Capital Finland ja Oppiva Invest. **Petteri Orpon** hallituskaudella nämä on yhdistetty isoksi rahastoksi Tesin alla. Keskittämällä halutaan lisätä vaikuttavuutta ja mahdollistaa suurempien tukien antaminen.

Hyvään teollisuuspolitiikkaan kuuluu kuitenkin yritysten rahoittamisen lisäksi myös kyvykkään työvoiman kouluttaminen.

"Orpon hallitus on järjestelmällisesti vähentänyt koulutuksen rahoitusta."

Suomessa koulutukseen liittyviä resursseja on kuitenkin vähennetty. Kevään 2024 kehysriiessä Orpon hallitus päätti leikata 120 miljoonaa ammatillisesta koulutuksesta. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen oppimisinnovaatioiden rahoittamiseen keskittyvä Oppiva Invest lakkautettiin ja varat siirrettiin osaksi Suomen Teollisuussijoitusta. Pääsy aikuiskoulutustuen pariin lakkasi 1.8.2024. Nykyinen hallitus on järjestelmällisesti vähentänyt koulutuksen rahoitusta.

Ammattiliittojen suunnalta on esitetty, että kun yritys saa julkista tukea innovaation tekoa varten, sen tulisi myös samalla ottaa koulutettavaksi työntekijöitä oppimaan näistä innovaatioista. Muuten innovaatiota ei lanseerausvaiheessa pystytä täysin hyödyntämään, kun osaavia työntekijöitä ei yhtäkkiä ole saatavilla.

Teollisuuspolitiikka vaatii myös pätevän virkakunnan. Nyt ollaan kuitenkin leikkauspolitiikalla vähentämässä valtionhallintoa, kun julkisia tukipäätöksiä tehdessä ja hankkeiden johdossa tarvitaan mahdollisimman hyvää osaamista.

Hallituksella näyttää olevan vahva tahto edistää teollisia sijoituksia. Epäonnistuminen voi tulla osaavien tekijöiden puutteen takia.

OMAR EL-BEGAWY

Haluatko liittyä Attacin jäseneksi?
Tule kanssamme parantamaan maailmantaloutta!

Liity Attacin jäseneksi lähettämällä yhteystietosi osoitteeseen jasenet@attac.fi. Jäsenmaksu on 30 €, vähävaraisilta 10 €.